



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG – 4113-001-06/2014
D/14/508

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze
ul. Podgórna 9a, 65-213 Zielona Góra
T +48 68 410 66 00, F +48 68 410 66 39
lzg@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	D/14/508 – Prowadzenie gospodarki łowieckiej
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontrolerzy	Lidia Sobkowiak-Mariasz, specjalista kontroli państwowej NIK, upoważnienie do kontroli nr 93368 z dnia 4.12.2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze, dalej RDLP
Kierownik jednostki kontrolowanej	Leszek Banach, Dyrektor RDLP od 12 stycznia 1998 r. (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze przeprowadziła prawidłowo w 2008 r. kategoryzację obwodów łowieckich, której wyniki stanowiły podstawę od ustalenia wysokości czynszów dzierżawnych za obwody łowieckie. RDLP jako wydzierżawiający obwody łowieckie leśne, zawarła umowy z dzierżawcami, jednak w sytuacji zmiany istotnych postanowień umowy nie podpisywano aneksów. Zadania polegające na pobieraniu czynszów i ich rozliczaniu oraz przekazywaniu ekwiwalentów zostały przekazane nadleśnictwom, co znajduje uzasadnienie pragmatyczne, jednak było niezgodne z obowiązującymi przepisami. Stwierdzone w trakcie kontroli błędy w działalności nadleśnictw w zakresie realizacji ww. zadań wskazują, że RDLP winna zwiększyć nadzór w tym obszarze. W toku opracowania i wykonania rocznych planów łowieckich dla Ośrodków Hodowli Zwierząt (OHZ) w okresie objętym kontrolą, tj. od 1 kwietnia 2012 r. do 31 marca 2014 r. (2 sezony łowieckie) co do zasady postępowano prawidłowo, a niewykonanie planu odstrzału zwierzyny łownej nie miało wpływu na rozmiar spowodowanych przez nią szkód i wielkość wypłaconych odszkodowań. Kwota wypłaconych odszkodowań przez nadleśnictwa w sezonie 2013/2014 wynosząca 1.073 tys. zł uległa obniżeniu w porównaniu do poprzedniego sezonu o 22,4%. W działalności OHZ-ów w sezonie 2012/2013 odnotowano stratę w wysokości 570.259,93 zł, która w sezonie 2013/2014 zmniejszyła się do 440.763,07 zł. Należy zwrócić uwagę również na fakt, że stosowany w RDLP rachunek ekonomiczny wyników tej działalności nie uwzględnia wszystkich związanych z nią przychodów lub kosztów. Powyższe jednak jest niezależne od RDLP, która jest zobowiązana stosować narzucone, jednolite w skali Lasów Państwowych rozwiązania. W zakresie funkcjonowania nadzoru nad działalnością łowiecką i funkcjonowania straży łowieckiej nie stwierdzono nieprawidłowości.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen cząstkowych dotyczących działalności w badanym obszarze: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny cząstkowej według proponowanej skali byłoby niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, należy zastosować ocenę opisową.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Kategoryzacja obwodów łowieckich

Opis stanu faktycznego

W zasięgu terytorialnym działania RDLP znajdują się 102 obwody łowieckie leśne².

(dowód: akta kontroli str. 9-12)

Zespoły ds. kategoryzacji leśnych obwodów łowieckich na tym terenie w składzie wymaganym przepisem § 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 4 grudnia 2002 r. w sprawie zasad kategoryzacji obwodów łowieckich, szczegółowych zasad ustalania czynszu dzierżawnego oraz udziału dzierżawców obwodów łowieckich w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną³ (dalej rozporządzenie w/s kategoryzacji) zostały powołane decyzją dyrektora RDLP z dnia 29 lutego 2008 r.⁴. Akt ten nałożył na zespoły również obowiązek sporządzenia protokołu, którego załącznikiem są tabele z przyznaną punktacją na podstawie walorów łowieckich obwodu oraz czynników dodatnio i ujemnie wpływających na środowisko bytowania zwierzyny w obwodzie łowieckim.

(dowód: akta kontroli str. 5-8)

Kategoryzacja została przeprowadzona w okresie od 5.03.2008 r. do 10.03.2008 r. i zostało nią objętych 85 obwodów podlegających wydzierżawieniu oraz 17 obwodów wyłączonych. Oddanie obwodów w dzierżawę⁵ nastąpiło po uprzednim dokonaniu ich kategoryzacji. Z protokołów prac zespołów dokonujących kategoryzacji wynika, że w pracach ww. zespołów każdorazowo uczestniczyli przedstawiciele dotychczasowych dzierżawców obwodu lub zarządcy obwodu.

(dowód: akta kontroli str. 5, 9-12, 38, 41-42, 44-49)

W wyniku kategoryzacji leśnych obwodów łowieckich uznano:

- cztery obwody jako „bardzo słabe” (10 i mniej punktów);
- 48 obwodów jako „słabe” (od 11 do 20 punktów);
- 35 obwodów jako „średnie” (od 21 do 30 punktów);
- 14 obwodów jako „dobre” (od 31 do 40 punktów);
- jeden obwód jako „bardzo dobry” (41 punktów).

Sposób przyznawania punktów znalazł odzwierciedlenie w protokołach i był zgodny z § 2 ust. 2 i § 3 rozporządzenia w/s kategoryzacji.

(dowód: akta kontroli str. 9-17)

Ustalone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

² Wg stanu na dzień 16.12.2014 r.

³ Dz. U. Nr 210, poz. 1791 ze zm.

⁴ Decyzja nr 8 dyrektora RDLP z dnia 29 lutego 2008 r. w sprawie powołania zespołów ds. kategoryzacji leśnych obwodów łowieckich na terenie RDLP w Zielonej Górze (ZŁ-751-5/08).

⁵ Na podstawie umów dzierżawy zawartych w dniu 31.03.2008 r., poza 1 wyjątkiem – w dniu 13.05.2008 r. zawarto umowę dzierżawy obwodu łowieckiego nr 132.

2. Prawidłowość opracowania i realizacji rocznych planów łowieckich

Opis stanu faktycznego

Na terenie RDLP utworzono dziesięć ośrodków hodowli zwierzyny (dalej OHZ)⁶, dla których zarządcami są Nadleśnictwa: Babimost, Bytnica, Cybinka, Krosno, Krzystkowice, Sulechów, Szprotawa, Świebodzin, Torzym i Wymiarki. Ośrodki te zarządzają 17 obwodami łowieckimi wyłączonymi z wydzierżawienia o łącznej powierzchni wynoszącej 160.201 ha, a po wyłączeniach - 155.053 ha, z czego 112.297 ha stanowiła powierzchnia leśna obwodu. Spośród ww. obwodów osiem zostało sklasyfikowanych jako „średnie”, osiem jako „dobre”, jeden jako „bardzo dobry”.

(dowód: akta kontroli str. 24-37)

Roczne plany łowieckie (rpl) dla OHZ zostały przedłożone do zatwierdzenia terminowo (do 21 marca). Żaden z obwodów wyłączonych nie graniczy z parkiem narodowym, na terenie obwodów nr 115, 117, 227 znajdują się rybackie obręby hodowlane. Opinie uprawnionego do rybactwa załączono do planów obwodów nr 115, 117 (zgodnie z art. 8 ust. 3c ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie⁷, dalej upł). W przypadku obwodu 227 (OHZ Wymiarki) takiej opinii nie załączono.

Plany zostały zatwierdzone w terminie 7 dni⁸ od dnia ich przedłożenia, stosownie do § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych⁹, za wyjątkiem obwodów 105 i 106 (OHZ Torzym). W przypadku tych obwodów zatwierdzenie nastąpiło w dniu 17.04.2013 r. po odmowie zatwierdzenia planu pierwotnego z uwagi na brak w nim danych dotyczących planowanej liczebności zwierzyny grubej przed okresem polowań – dla wszystkich gatunków. W trakcie sezonów 2012/2013 i 2013/2014 plany 12 obwodów były zmieniane (wg obwodów - 21 razy zwiększane i 2 razy zmniejszane) z uwagi na istotną zmianę liczebności zwierząt łownych w obwodzie łowieckim (§ 5 ust. 1 pkt 2 ww. rozporządzenia).

(dowód: akta kontroli str. 103-133)

Zgodnie z rpl dotyczącymi obwodów wyłączonych z wydzierżawienia w sezonie łowieckim 2012/2013 zaplanowano wykonanie 22 urządzeń związanych z prowadzeniem gospodarki łowieckiej, a wykonano 33, natomiast w sezonie 2013/2014 zaplanowano 10, a wykonano 68. W ww. sezonach zaplanowano wykonanie: 36 lizawek (odpowiednio: 26 i 10), 3 ambon, 45,6 ha poletek łowieckich (odpowiednio 5,5 ha i 40,1 ha), 98,7 ha łąk śródleśnych lub przyleśnych, wykonano natomiast 56 lizawek (odpowiednio 11 i 45), 55 ambony (22 i 23), 182 ha poletek łowieckich (odpowiednio 167,5 ha i 14,5 ha), 39 km i 27,5 ha pasów zaporowych oraz 95,2 ha łąk.

(dowód: akta kontroli str. 137-145)

Poza działaniami wykazanymi w ww. planach w OHZ, w celu zapobiegania szkodom i poprawy warunków bytowania zwierzyny stosowano¹⁰ m.in. metodę Sobańskiego,

⁶ W badanym okresie, wg stanu na dzień 4.12.2014 r. - na podstawie zarządzenia Nr 16 dyrektora RDLP w Zielonej Górze z dnia 28.03.2008 r. w sprawie tworzenia i funkcjonowania ośrodków hodowli zwierzyny Lasów Państwowych na terenie RDLP w Zielonej Górze, następnie zarządzenia nr 10 dyrektora RDLP w Zielonej Górze z 10.04.2014 r.

⁷ Dz. U. z 2013 r., poz. 1226 r. – obowiązujący od 18.02.1996 r.

⁸ W tym plany dla 4 obwodów w 2012 r. oraz 6 – w 2013 r. częściowo.

⁹ Dz. U. Nr 221, poz. 1646 ze zm.

¹⁰ Działania podejmowane w OHZ Bytnica, Cybinka, Krosno, Krzystkowice, Sulechów, Szprotawa, Torzym, Świebodzin. Działania podejmowane w OHZ Babimost i OHZ Wymiarki ocenione w ramach odrębnych kontroli NIK.

polegającą na wprowadzeniu siewem do upraw sosnowych gatunków liściastych stanowiących bazę żerową, zakładanie sadów (np. OHZ Bytnica, Cybinka, Krosno, Sulechów, Świebodzin), odnowienie zrębów po minimum 2 latach lub pozostawianie zrębów, które przelegują dłużej niż 2 lata stanowiąc śródleśne enklawy, miejsca żeru i rykowiska (np. OHZ Bytnica), pozostawianie lub wykładanie drzew zgryzowych (np. OHZ Bytnica, Cybinka, Krzystkowice, Sulechów), wykonanie zabiegów czyszczeń późnych (Bytnica, Krzystkowice, Sulechów), opóźnienie zrywki ściętych drzew w miesiącach styczeń – marzec (Szprotawa), zabezpieczanie pól pastuchami elektrycznymi lub grodzenie siatką we współpracy z rolnikami (np. OHZ Cybinka, Krzystkowice, Szprotawa, Świebodzin), stróżowanie i dozorowanie pól (np. OHZ Krzystkowice, Szprotawa), zakup 26 ha gruntów rolnych (Cybinka).

(dowód: akta kontroli str. 185-186, 288-290, 318-319, 366, 391, 493, 544, 572-573)

RDLP nie bierze udziału w wyznaczaniu, oznakowaniu ostoi zwierzyny oraz wzniesieniu i lokalizacji urządzeń gospodarki łowieckiej, należy to do zadań zarządców obwodów wyłączonych z wydzierżawienia.

(dowód: akta kontroli str. 185)

W OHZ-ach w sezonie 2012/2013 zaplanowano pozyskanie 5.365 szt. zwierzyny grubej, a wykonano 5.240 szt. (98% planu). W sezonie 2013/2014 wielkości te wyniosły odpowiednio 5.502 szt. i 5.501 szt. (100%). Największe niewykonanie rpł wystąpiło w OHZ Bytnica (29 szt. w sezonie 2012/2013 – 4% i 22 szt. w sezonie 2013/2014 – 3%) oraz w OHZ Świebodzin (28 szt. w sezonie 2012/2013 – 4% i 16 szt. w sezonie 2013/2014 w obwodzie 114 – 5%). W ww. OHZ-ach (oraz w OHZ Torzym) w największym stopniu zmniejszyła się jednak wysokość wypłaconych odszkodowań oraz zmalała powierzchnia zredukowana szkód.

Wg nadleśniczego Nadleśnictwa Bytnica różnica do 10% w wykonaniu planu odstrzału w praktyce nie ma większego znaczenia dla rozmiaru szkód. Również nadleśniczy Nadleśnictwa Świebodzin wyjaśnił, że niewykonanie planu odstrzału nie miało istotnego wpływu na rozmiar szkód, ponieważ stanowiło 4% ogólnego planu odstrzału zwierzyny grubej oraz 1,5% stanu zwierzyny sprzed polowań.

(dowód: akta kontroli str. 146-163, 287-288, 566, 571)

W sezonie 2012/2013 rpł nie wykonano również w OHZ Cybinka w zakresie odstrzału 1 dzika (na 150 szt. planu), w OHZ Krzystkowice – 1 daniela (na 15 szt.), w OHZ Sulechów – 3 dzików (na 74 szt.), w OHZ Torzym – 1 daniela (na 6 szt.).

Nadleśniczy Nadleśnictwa Cybinka wskazał, że podstawową przyczyną wzrostu powierzchni zredukowanej szkód¹¹ była zmiana struktury upraw rolnych oraz pozostała populacja dzików. Nadleśniczy Nadleśnictwa Krzystkowice wyjaśnił, że niewykonanie planu odstrzału daniela nie miało wpływu na rozmiar szkód, ponieważ głównym gatunkiem powodującym szkody w płodach rolnych jest dzik. W przypadku OHZ Sulechów, zgodnie z wyjaśnieniami nadleśniczego, użytkowane przez nadleśnictwo grunty rolne znajdują się w centralnej części OHZ, co sprzyja utrzymaniu zwierzyny w ich pobliżu, a niewykonanie planu nie miało wpływu na rozmiar szkód. Wg wyjaśnień nadleśniczego Nadleśnictwa Torzym, niezrealizowanie odstrzału ma pomijalnie niski wpływ, zwłaszcza, że w przypadku pozostałych gatunków zwierzyny zrealizowano plan (odstrzały i ubytki) w ilości większej.

(dowód: akta kontroli str. 146-163, 312, 318, 388-389, 491, 632)

¹¹ Wzrost powierzchni zredukowanej szkód z 3,0 ha na 3,6 ha.

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych zostało zmienione z dniem 5.02.2013 r. w ten sposób, że wprowadzono nowy sposób określania w rocznych planach łowieckich liczby zwierząt łownych zaplanowanych do pozyskania w danym roku gospodarczym. Liczba ta stanowi w przypadku zwierzyny grubej od 90% do 110% liczby zwierząt łownych, których pozyskanie w danym roku gospodarczym uwzględnia optymalne gospodarowanie populacjami zwierząt łownych.

Zarządcy OHZ wielkości wykonania rocznych planów łowieckich w zakresie pozyskania zwierzyny, dotyczących sezonu 2012/2013, odnosili do wielkości planu minimum i maksimum. Możliwość ustalenia planu w formie przedziału została wprowadzona, zgodnie z powołanymi powyżej przepisami, od 5.02.2013 r. natomiast wielkości planowane nie zostały zmienione i stanowiły konkretne wielkości. Główny Specjalista ds. gospodarki łowieckiej – Marcin Urbaniak, niedokonywanie zmiany planów wyjaśnił tym, że nowelizacja od dnia 5.02.2013 r. *nakazuje uwzględnić, że pozyskanie następuje w przedziale od 90% do 110 % liczby zwierząt zaplanowanych do pozyskania w przypadku zwierzyny grubej.*

(dowód: akta kontroli str. 146-163, 287-288, 312, 318, 388-389, 491, 566, 571, 632, 706-708)

NIK zauważa, że konstrukcja rocznych planów łowieckich w zakresie zagospodarowania obwodów oraz sprawozdań z nich utrudnia analizę tych dokumentów na poziomie RDLP. W rpl w „wykonaniu planu roku poprzedniego” ujmowano zrealizowane, uprzednio zaplanowane dodatkowe urządzenia, nie ujmuje się natomiast urządzeń zlikwidowanych w trakcie trwania sezonu łowieckiego. Jednocześnie w rpl wykazuje się „stan na 10.03. roku, na który sporządza się plan” i dopiero przez porównanie tych wielkości z kolejnych planów można określić zmiany stanu urządzeń. Do stanu urządzeń na koniec sezonu automatycznie są odnoszone zmiany w stanie ewidencyjnym inwentarza, takie jak: likwidacja (np. OHZ Cybinka, Krzystkowice, Szprotawa), ujawnienia poinwentaryzacyjne (np. OHZ Sulechów), porządkowanie inwentarza (np. OHZ Świebodzin), dodatkowe pomiary (np. OHZ Krosno), ruchy związane z gruntami rolnymi, np. dzierżawą, sprzedażą, zamianą (np. OHZ Cybinka).

(dowód: akta kontroli str. 137-145, 164, 283-290, 312-313, 318, 363, 366, 389-390, 487, 492, 540, 543-544, 566, 571-572, 629, 632)

Główny Specjalista ds. gospodarki łowieckiej – Marcin Urbaniak dokonywał analizy prawidłowości sporządzania rocznych planów łowieckich dla obwodów wchodzących w skład poszczególnych OHZ na etapie ich zatwierdzania przed każdym kolejnym sezonem łowieckim, na co wskazuje korespondencja z nadleśnictwami. Główny Specjalista wyjaśnił, że *„W kontekście szkód od zwierzyny w uprawach i płodach rolnych oraz poziomu uszkodzeń w uprawach leśnych i młodnikach, analizowane są przede wszystkim dane dotyczące liczebności zwierzyny, wykonania planowanego pozyskania oraz planowanego przez zarządców obwodów na dany sezon łowiecki - pozyskania zwierzyny w zestawieniu ze stanami docelowymi określonymi w obowiązującym Wieloletnim Łowieckim Planem Hodowlanym na lata 2008-2018. W wyniku analizy przedłożonych do zatwierdzenia dyrektorowi RDLP rocznych planów łowieckich dokonywanej m.in. przy pomocy dostępnych raportów SILP-Web, są one zatwierdzane w całości lub tylko w części i odsyłane przy piśmie do zarządców obwodów celem skorygowania. Analiza elementów zagospodarowania łowieckiego w poszczególnych obwodach prowadzona jest w ograniczonym zakresie z uwagi na zbyt krótki odstęp czasu od momentu przedłożenia wszystkich*

rocznych planów łowieckich z ohz LP do czasu ich zatwierdzenia oraz brak dostępnych narzędzi w postaci raportów SILP-Web¹².

(dowód: akta kontroli str. 108-133, 186)

W sezonie 2012/13 dokonywano zasiedleń zwierzyny finansowanych ze środków własnych nadleśnictw: w OHZ Krosno, Krzystkowice, Szprotawa w zakresie kuropatwy, w OHZ Cybinka i Babimost – bażanta. W sezonie 2013/14 dokonywano zasiedleń zwierzyny finansowanych ze środków własnych nadleśnictw: w OHZ Świebodzin, Babimost zakresie daniela, w OHZ Świebodzin – kuropatwy, w OHZ Cybinka – bażanta, a w OHZ Krzystkowice – zająca (sfinansowane z Funduszu Leśnego). OHZ Krzystkowice prowadzi hodowlę zagrodową zająca (finansowana z Funduszu Leśnego), a OHZ Świebodzin – kuropatwy, daniela i zająca, na którą otrzymano dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) oraz Funduszu Leśnego.

(dowód: akta kontroli str. 187, 380, 564, 709)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość

W przypadku obwodu 227 (OHZ Wymiarki) do rpł na sezon 2012/2013 nie załączono opinii uprawnionego do rybactwa wymaganej art. 8 ust. 3c pkt 2 upł, który stanowi, że roczne plany łowieckie dla obwodów łowieckich, na terenie których znajdują się obręby hodowlane, opiniowane są dodatkowo, w zakresie pozyskania piżmaka i łyski przez uprawnionych do rybactwa w rozumieniu ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym¹³. Na terenie obwodu 227 znajduje się obręb hodowlany, a plan roku 2013/2013 zakładał pozyskanie 10 łysek. Główny Specjalista ds. gospodarki łowieckiej oświadczył, że *opinie są wymagane w przypadku zamiaru pozyskania łyski lub piżmaka na wodach danego obrębu rybackiego i zgody uprawnionego do rybactwa na wykonanie takiego polowania na danym obrębie hodowlanym (wejście na obręb hodowlany). Jeżeli zarządca chce realizować taki odstrzał na innych dostępnych wodach w granicach obwodu łowieckiego lub prowadzący gospodarkę nie wyraża zgody na wstęp na obręb hodowlany, opiniowanie jest bezprzedmiotowe.*

Z rpł nie wynika, na jakich wodach będzie realizowany zamiar pozyskania łyski lub piżmaka, a ponadto powołane przepisy nie przewidują odstępstw od wymogu uzyskania opinii.

(dowód: akta kontroli str. 107, 134-136)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonej nieprawidłowości, działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

3. Realizacja przez ośrodki hodowli zwierzyny ustawowo określonych celów funkcjonowania

Opis stanu
faktycznego

Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (dalej Minister), na wniosek Generalnego Dyrektora Lasów Państwowych, pismem z dnia 19.12.1994 r.¹⁴ wyłączył obwody łowieckie z wydzierżawiania na ośrodki hodowli zwierzyny. Pismo to zostało wydane na podstawie obowiązującego wówczas art. 16

¹² W zakresie zagospodarowania obwodów łowieckich.

¹³ Dz. U. z 2009 r. Nr 189, poz. 1471 ze zm.

¹⁴ Pismo Dł – 7551/12/94 z dnia 19.12.1994 r.

ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 17 czerwca 1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim¹⁵ i zawiera numery obwodów łowieckich wyłączonych z wydzierżawienia wg województw, w tym - zgodnie z wówczas obowiązującym podziałem terytorialnym - w Województwie Zielonogórskim¹⁶. Stosownie do art. 60 ust. 2 upł obwody wyłączone z wydzierżawienia na podstawie dotychczasowych przepisów stają się ośrodkami hodowli zwierzyny w rozumieniu niniejszej ustawy, pod warunkiem, że w ciągu 1 roku od dnia jej wejścia w życie dostosują realizowane cele do wymogów określonych w art. 28 ust. 2 ustawy Prawo łowieckie.

(dowód: akta kontroli str. 18-23)

W § 2 zarządzenia nr 16 dyrektora RDLP z dnia 28.03.2008 r. w sprawie tworzenia i funkcjonowania ośrodków hodowli zwierzyny Lasów Państwowych na terenie RDLP w Zielonej Górze¹⁷ wskazano, że *OHZ realizują w możliwym zakresie, z uwzględnieniem uwarunkowań panujących w obwodach, wybrane cele określone w art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie.* Ww. zarządzenie zostało uchylone zarządzeniem nr 10 z dnia 30.04.2014 r. w sprawie tworzenia i funkcjonowania ośrodków hodowli zwierzyny Lasów Państwowych na terenie RDLP w Zielonej Górze¹⁸, w którym w § 2 zawarto tożsame zapisy do wyżej powołanych.

(dowód: akta kontroli str. 24-35)

W OHZ podejmowano działania dla realizacji celów innych niż polowanie. I tak, w sezonach 2012/2013 i 2013/2014:

- we wszystkich dziesięciu OHZ prowadzono wzorcowe zagospodarowanie łowisk (cel, o którym mowa w art. 28 ust. 2 pkt 1 upł), poprzez preferowanie trwałych elementów zagospodarowania łowieckiego obwodów, takich jak: uprawy poletek, poletek ogryzowo-pędowych, sadzenie i pielęgnowanie drzew owocowych, odnawianie łąk śródleśnych i przyleśnych;
- prowadzono badania naukowe (art. 28 ust. 2 pkt 2 upł) w zakresie, np.: zamkniętej hodowli zająca we współpracy z Uniwersytetem Przyrodniczym (UP) w Lublinie (OHZ Świebodzin), współpracy z PAN dotyczącej ochrony wilka (OHZ Krosno), współpracy z Katedrą Łąkarstwa i Krajobrazu UP w Poznaniu (OHZ Bytnica), współpracy w realizacji prac badawczych m.in. z Instytutem PAN w Krakowie (OHZ Szprotawa), udziału w projekcie badawczym *Znaczenie zwierząt wolno żyjących jako rezerwuaru bakteryjnych, wirusowych i pasożytniczych czynników chorobotwórczych dla ludzi i zwierząt domowych oraz restytucji populacji głuszca w Borach Dolnośląskich* prowadzonym przez Nadleśnictwo Ruszów (OHZ Wymiarki), współpraca z Katedrą Ekologii i Hodowli Zwierząt Łownych UP w Lublinie oraz z Katedrą Morfologii Zwierząt i Łowiectwa Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy w zakresie

¹⁵ Dz. U. z 1973 r. Nr 33, poz. 197 ze zm. – ustawa ta obowiązywała do 17.02.1996 r., uchylona przez obowiązującą od 18.02.1996 r. ustawę z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie.

¹⁶ Wg numeracji obwodów łowieckich (obowiązującej do dnia 3.12.1997 r.) decyzja dotyczyła obwodów o nr: 3, 24, 20, 32, 29, 30, 31, 45, 97, 98, 113, 114, 17, 28, 137, 138, 139, 18, 19, 152, 153, 158, 143, przy czym w dniu 28.05.2007 r. Minister Środowiska uchylił ww. decyzję, decyzją DLOPiK-L-gl-6720/18/07/PJ w zakresie wyłączenia z wydzierżawienia i przekazania w zarząd na OHZ obwodu łowieckiego nr 3 i nr 143. Później ww. obwody uzyskały numerację: Babimost obwód nr 110 (zamiast nr 23, wcześniej nr 24), Bytnica obwód o nr 115 i 116 (zamiast nr 28 i 29, wcześniej nr 29 i 30), Cybinka nr 107 (zamiast nr 19, wcześniej nr 20), Krosno o nr 117 i 118 (zamiast nr 30 i 31, wcześniej nr 31 i 32); Krzystkowice o nr 167, 195 i 183 (zamiast nr 93, 108, 109, wcześniej nr 97, 98, 113, 114); Sulechów nr 125 (zamiast nr 43, wcześniej nr 45); Szprotawa o nr 216 (zamiast nr 131 i 132, wcześniej 137, 138, 139); Świebodzin o nr 104 i 114 (zamiast nr 16 i 27, wcześniej nr 17 i 28); Torzym o nr 105 i 106 (zamiast nr 17 i 18, wcześniej nr 18 i 19); Wymiarki nr 227 i 230 (zamiast nr 144 i 151, wcześniej nr 152, 153 i 158).

¹⁷ ZŁ-751-62/08, zarządzenie wydane m.in. na podstawie § 17 i 19 Statutu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, będącego załącznikiem do zarządzenia nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18.05.1994 r. oraz zarządzenie nr 1 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 07 stycznia 2008r. w sprawie tworzenia i funkcjonowania ośrodków hodowli zwierzyny Lasów Państwowych (ZŁ-751-1/2008).

¹⁸ ZŁ-751-2/2014.

- „Programu odbudowy populacji zająca ...” (OHZ Krzystkowice), współpracy z Inspektoratem Weterynarii (OHZ Krzystkowice, OHZ Krosno);
- odtwarzano populacje zanikających gatunków zwierząt dziko żyjących w celu zasiedlania łowisk (art. 28 ust. 2 pkt 3 ustawy) poprzez prowadzenie zasiedleń kuropatw (OHZ Krosno, OHZ Krzystkowice, OHZ Szprotawa) i bażantów (OHZ Cybinka, OHZ Babimost), daniela (OHZ Babimost), zająca, kuropatwy (OHZ Świebodzin);
 - prowadzono hodowlę rodzimych gatunków zwierząt łownych w celu zasiedlania łowisk (art. 28 ust. 2 pkt 4 ustawy) w zakresie daniela, zająca, kuropatwy w dwóch OHZ (OHZ Świebodzin, OHZ Krzystkowice);
 - prowadzono szkolenia z zakresu łowiectwa (art. 28 ust. 2 pkt 6 upł) poprzez organizowanie we wszystkich OHZ polowań szkoleniowych oraz prowadzenie staży kandydackich do PZŁ (OHZ Krosno), a także
 - realizowano inne niż ww. cele, np. w jednym OHZ współorganizowano festiwal kultury łowieckiej (OHZ Bytnica).

(dowód: akta kontroli str. 711-712, 730, 732-733, 738-739, 741-742, 744-752)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

4. Prawidłowość wydzierżawiania obwodów łowieckich, naliczania i rozdysponowywania czynszu (ekwiwalentu) za korzystanie z nich

Opis stanu
faktycznego

Dyrektor RDLP był podmiotem wydzierżawiającym dla 85 obwodów łowieckich, w których grunty leśne stanowiły więcej niż 40% powierzchni ogółem. Ponadto dyrektor RDLP w oparciu o 17 obwodów łowieckich wyłączonych z wydzierżawienia, utworzył dziesięć OHZ, którymi zarządzają nadleśnictwa. Z tytułu dzierżawy obwodów łowieckich w roku gospodarczym 2012/2013 wysokość naliczonego czynszu¹⁹ wyniosła łącznie 497.545 zł, a w 2013/2014 – 510.362 zł, natomiast z tytułu ekwiwalentu odpowiednio 48.349 zł i 49.447 zł²⁰.

(dowód: akta kontroli str. 44-49, 754-759)

Wszystkie umowy dzierżawy zostały zawarte pomiędzy dyrektorem RDLP a kołami łowieckimi (69), po dokonaniu kategoryzacji obwodów łowieckich²¹. Na terenie RDLP nie wystąpiły sytuacje niewydzierżawienia obwodów leśnych kołom łowieckim i wydzierżawienia ich Polskiemu Związkowi Łowieckiemu (PZŁ). Przed oddaniem w dzierżawę z wnioskiem o zawarcie umowy z kołem łowieckim występował PZŁ.

(dowód: akta kontroli str. 9-12, 44-49, 187, 754-759)

¹⁹ Bez podwyższeń czynszu, na podstawie wycień przekazanych przez nadleśnictwa.

²⁰ Przyjęto praktykę polegającą na tym, że Nadleśnictwa dokonują obliczenia kwoty ekwiwalentu w części, która podlega przekazaniu i nie obliczały ekwiwalentu w części przypadającej dla nadleśnictwa zarządzającego OHZ.

²¹ W dniu 31.03.2008 r. podpisano 84 umowy, w dniu 13.05.2008 r. – 1 umowę. W dniu 29.03.2013 r. podpisano aneksy do sześciu umów z powodu zmian powierzchni obwodów (na terenie województwa wielkopolskiego). W przypadku obwodu nr 222 w dniu 21.04.2013 r. dokonano cesji praw i obowiązków z umowy nr 67 z 31.03.2008 r. z Koła Łowieckiego „Kniaź” Warszawa na Koło Łowieckie „Knieja” Żary i następnie w dniu 6.05.2013 r. została zawarta umowa nr 84 z Kołem Łowieckim „Knieja” Żary. Ww. umowy zostały zawarte na okres 10 lat, do 31.03.2018 r.

Wszystkie umowy dzierżawy obwodów łowieckich zawierały elementy określone w art. 29a ust. 1 upł, tj. numer i powierzchnię obwodu łowieckiego, obszar gruntów leśnych i polnych wchodzących w skład obwodu łowieckiego, kategorię obwodu łowieckiego, wysokość czynszu za dzierżawę obwodu łowieckiego (wyliczono dla roku zawarcia umowy, a później wskazano sposób wyliczenia czynszu poprzez odwołanie do wysokości czynszu ustalonej według odrębnych przepisów oraz obowiązku przyjęcia do wyliczeń powierzchni obwodu łowieckiego pomniejszonego o wyłączenia zgodnie z art. 26 upł) i termin jego płatności (w kontrolowanych latach do 15 maja każdego roku), obowiązki stron umowy, zasady zastosowania odstrzału zastępczego oraz sposób i terminy rozliczeń między stronami umowy w przypadku jej rozwiązania. Dodatkowo z umowy wynika, że nadleśnictwo z upoważnienia wydzierżawiającego będzie zawiadamiało dzierżawcę o wysokości czynszu w terminie do 30 kwietnia, dzierżawca będzie płacił czynsz dzierżawny przelewem na konto nadleśnictwa, nadleśniczy z upoważnienia dyrektora RDLP wydaje postanowienie o zastosowaniu odstrzału zastępczego oraz dokonuje rozliczeń w przypadkach o których mowa w art. 29 ust. 4-6 upł. Zapisy 22 umów nie zostały zmienione, pomimo że zmieniła się powierzchnia obwodu łowieckiego, obszar gruntów leśnych i polnych wchodzących w skład obwodu łowieckiego. Poza zapisami ww. umów, w badanym okresie nie obowiązywały akty kierownictwa wewnętrznego, które regulowałyby pobieranie i rozliczanie czynszów dzierżawnych, w szczególności termin przekazywania pobranych czynszów i ekwiwalentów gminom lub nadleśnictwom.

Obwody łowieckie leśne wydzierżawia, zgodnie z art. 29 ust. 1 pkt 1 upł, dyrektor regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe i został on wskazany w umowach dzierżawy jako „wydzierżawiający”. Obowiązany jest on rozliczyć otrzymany czynsz dzierżawny między nadleśnictwami i gminami (art. 31 ust. 1 upł). Tymczasem stosownie do postanowień umów nadleśnictwa naliczają pobierają i rozliczają czynsze dzierżawne/ekwiwalenty oraz dokonują rozliczenia podatku VAT.

(dowód: akta kontroli str. 44-52)

Naliczając obwodom łowieckim czynsz dzierżawny²², wszystkie nadleśnictwa²³ jako „równowartość pieniężną żyta ogłaszana dla podatku rolnego” przyjęły wielkości określone w komunikatach Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego:

- z dnia 19 października 2011 r. w sprawie średniej ceny skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 2011 r.²⁴ – 74,18 zł za 1 dt – czynsz należny w 2012 r.;
- z dnia 19 października 2012 r. w sprawie średniej ceny skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 2012 r.²⁵ – 75,86 zł za 1 dt – czynsz należny w 2013 r.,

wydanych na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym²⁶. Nadmienić należy, że w związku z wątpliwościami dotyczącymi znaczenia „równowartość pieniężna żyta ogłaszana dla podatku rolnego” Departament Prawny

²² Czynsz dzierżawny ustala się mnożąc ilość hektarów obszaru gruntów stanowiących obwód łowiecki przez równowartość pieniężną żyta, ogłaszana dla podatku rolnego, przyjmując: 0,07 q/ha - dla obwodu bardzo dobrego; 0,04 q/ha - dla obwodu dobrego; 0,02 q/ha - dla obwodu średniego; 0,01 q/ha - dla obwodu słabego; 0,004 q/ha - dla obwodu bardzo słabego - § 4 rozporządzenia w/s kategoryzacji

²³ Z 20 nadleśnictw z terenu RDLP, 19 naliczało i rozliczało czynsze dzierżawne, natomiast 1 (Nadleśnictwo Bytnica) nie miało na swoim terenie obwodów dzierżawionych

²⁴ M.P. Nr 95, poz. 969.

²⁵ M.P. poz. 787.

²⁶ Dz. U. z 2013 r., poz.1381 ze zm.

Ministerstwa Środowiska²⁷ wyjaśnił, że chodzi tu o równowartość pieniężną żyta ogłaszana przez radę gminy dla podatku rolnego.

Główny Specjalista ds. gospodarki łowieckiej wyjaśnił, że *nadleśnictwa naliczając czynsz dzierżawny dla dzierżawców obwodów leśnych, zgodnie z przyjętą praktyką stosowały wielkości określone w komunikatach Prezesa GUS o średniej cenie skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów roku 2011, 2012, itd., co zostało potwierdzone pismem RDLP z dnia 30.04.2014 r. Ponadto należy zauważyć, iż wyjaśnienia Departamentu Prawnego Ministerstwa Środowiska zawarte w pismach kierowanych w tej sprawie, nie mają mocy powszechnie obowiązującej i nie są wiążące dla jakiegokolwiek podmiotu lub organu, co potwierdził Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w piśmie z dnia 14.04.2014 r. Dodatkowo ewentualne stosowanie do naliczenia czynszów dzierżawnych równowartości pieniężnej żyta ogłaszanej przez rady gmin dla podatku rolnego, uniemożliwił brak danych w rejestrze powierzchniowym dotyczących podziału powierzchni państwowych gruntów leśnych na poszczególne gminy.*

W ocenie NIK stosowanie jako „równowartości pieniężnej żyta ogłaszanej dla podatku rolnego” jednolitej wielkości określonej w komunikacie Prezesa GUS ma uzasadnienie pragmatyczne.

We wszystkich obwodach łowieckich zastosowano prawidłowy współczynnik wynikający z kategorii obwodu łowieckiego.

(dowód: akta kontroli str. 174,175, 250, 265-266, 307-308, 347-348, 356-357, 374, 404, 407, 426, 428, 443-444, 446-447, 462, 478-479, 505, 562, 624, 640-641, 654, 678-680, 699)

W przypadku województwa lubuskiego tzw. rejestr powierzchniowy obwodów łowieckich pozwalający wyodrębnić z powierzchni użytkowej obwodu, powierzchnię lasów państwowych, lasów innych własności, gruntów polnych i wód został wprowadzony jako akt prawa miejscowego dopiero od 28.06.2014 r.²⁸ i ma częściowy charakter²⁹. W badanym okresie podstawę do ustalania czynszów stanowiła kopia rejestrów powierzchniowych sporządzona przez Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Zielonej Górze.

(dowód: akta kontroli str. 70-99)

Podobnie w przypadku obwodów położonych w województwie wielkopolskim - w dniu 13.09.2012 r. jako akt prawa miejscowego weszła w życie uchwała Nr XXIV/417/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 23 lipca 2012 r., w sprawie podziału centralnej części Województwa Wielkopolskiego: powiatów gnieźnieńskiego, grodziskiego, międzychodzkiego, nowotomyskiego, obornickiego, poznańskiego, miasta Poznań, średzkiego, śremskiego, szamotulskiego, wolsztyńskiego i wrzesińskiego na obwody łowieckie zawierająca rejestr powierzchniowy. Dla naliczania czynszów w sezonie łowieckim 2012/2013 stosowano rejestr powierzchniowy obwodów łowieckich wg stanu na dzień 19.04.2004 r. przesłany przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. W dniu 29.03.2013 r. zawarto aneksy do umów dzierżawy dotyczące ww. obwodów na terenie Nadleśnictwa Wolsztyn. Specjalista ds. łowiectwa wyjaśnił, że aneksy zawarto przed terminem następnego sezonu łowieckiego, a nie w trakcie poprzedniego, ponieważ *zobowiązanie dzierżawcy w postaci czynszu dzierżawnego płatnego zgodnie z umową - jednorazowo do dnia 15 maja danego roku, powstało z chwilą jego zawiadomienia po rozpoczęciu z dniem 01.04.2012 r. nowego sezonu*

²⁷ Pismo DP-024-27/20611/13/CCh

²⁸ Jako załącznik nr 2, przez uchwałę Sejmiku Województwa Lubuskiego Nr XLVIII/579/142 z 9.06.2014 r.

²⁹ W rejestrze powierzchniowym ujęto 27% wszystkich obwodów łowieckich (wymienionych w uchwale).

łowieckiego, czyli w tym przypadku - przed wejściem w życie uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XXIV/417/12 z dnia 23 lipca 2012 r.

(dowód: akta kontroli str. 48, 100-102, 171, 174)

Dwanaście nadleśnictw przy naliczaniu czynszów dzierżawnych zastosowało jako liczbę hektarów obszaru gruntów stanowiących obwód łowiecki aktualną powierzchnię użytkową obwodu, zgodną z ww. danymi. Nieprawidłową powierzchnię zastosowano w siedmiu nadleśnictwach (Krosno, Lubsko, Przytok - obwód 163, Sława Śląska, Świebodzin, Wymiarki, Zielona Góra).

Wyliczona w powyższy sposób kwota czynszu dzierżawnego stanowiła kwotę brutto, zawierającą podatek VAT, za wyjątkiem Nadleśnictwa Zielona Góra.

Ekwiwalent podlegający przekazaniu do gmin lub innych nadleśnictw był równy wysokości średniego czynszu za dzierżawę, stosowanego w obwodach łowieckich wydzierżawionych na obszarze danej gminy lub gmin sąsiednich (art. 31 ust. 3 upł), rozliczonego proporcjonalnie do powierzchni użytkowej, przypadającej na adresata. Obwody dzierżawione, na podstawie których ustalono ekwiwalent miały niższe kategorie³⁰, niż obwody wyłączone, co pośrednio ma wpływ na wysokość ekwiwalentu. Stwierdzono rozbieżności w sposobie jego obliczania – niektóre nadleśnictwa stosowały średnią arytmetyczną, inne ważoną, uwzględniającą powierzchnię obwodów dzierżawionych, a RDLP nie ujednoliciło zasad w tym zakresie.

(dowód: akta kontroli str. 44-48, 175, 239-699, 754-759)

Zgodnie z zapisami zawartych umów nadleśnictwa miały zawiadamiać dzierżawców o wysokości czynszu dzierżawnego na kolejny rok w terminie do 30 kwietnia. Nadleśnictwa dokonały ww. zawiadomień w terminie:

- do 30 kwietnia – w 28 przypadkach;
- po ww. terminie, a przed terminem płatności czynszu (15 maj) – w 5 przypadkach³¹;
- po terminie, w tym również po terminie płatności czynszu – w 5 przypadkach - Nadleśnictwa: Krzystkowice (18.05.2012 r. i 21.05.2013 r., z powodu niedopatrzenia pracownika), Sława Śl. (14.06.2012 r., przyczyną była choroba pracownika), Sulechów (28.05.2013 r., z powodu błędu pracownika przejmującego obowiązki), Zielona Góra (16.05.2012 r., z powodu pomyłki).

(dowód: akta kontroli str. 44-52, 387, 463-466, 486, 490, 681-684)

Dzierżawcy byli rozliczani z realizacji rocznego planu łowieckiego i w razie niezrealizowania planu podwyższano czynsz dzierżawny³², za wyjątkiem Nadleśnictwa Nowa Sól. W badanym okresie nie występowały przypadki obniżania czynszu dzierżawnego.

(dowód: akta kontroli str. 429-436, 754-758)

Spośród 85 obwodów wydzierżawionych w badanych latach gospodarczych zapłata czynszu nastąpiła w ustalonej kwocie:

- terminowo (tj. do 15 maja) – w 84 przypadkach;
- nieterminowo, a nadleśnictwa naliczyły i pobrały odsetki – w 32 przypadkach³³;

³⁰ Te wpływają na wysokość czynszu dzierżawnego.

³¹ Nadleśnictwa: Sława Śl. (13.05.2013 r., z powodu zaniedbania pracownika, który zapłacił odsetki za nieterminową wpłatę przez dzierżawców), Świebodzin (2013 r., z winy pracownika), Wymiarki (2012 r. i 2013 r., przyczyną było przeoczenie, dzierżawcy dokonali wpłat terminowo), Zielona Góra (w 2013 r., z powodu pomyłki).

³² Nadleśnictwa: Gubin (2012/2013) o 668,50 zł, Krzystkowice (2012/2013) o 433,28 zł, Przytok o 785,97 zł (w 2012/2013) i o 2.383,17 zł (2013/2014), Sulechów (w 2012/2013) o 227,56 zł, Wolsztyn o 2.800 zł w 2012/2013 i o 1.840 zł w 2013/2014, Zielona Góra o 436,32 zł (2013/2014), Żagań o 1.128,85 zł (2012/2013).

³³ Nadleśnictwa: Brzózka (5-112,89 zł), Gubin (5-60,36 zł), Lipinki (1-40 zł), Lubsko (7-145,75 zł), Przytok (1 – 11 zł), Żagań (2 – 18,67 zł), Sulechów (7-368,74 zł, pracownika obciążono odsetkami).

- nieterminowo, a nadleśnictwa nie naliczyły odsetek – w 54 przypadkach – jednak w większości przypadków opóźnienie nie przekroczyło kilku dni³⁴. Nadleśnictwo Sława Śl. (14 przypadków) obciążyło pracownika odpowiedzialnego za nieterminowe przekazanie kołom informacji o wysokości czynszu dzierżawnego odszkodowaniem w wysokości równowartości odsetek należnych. Nieterminowa zapłata na rzecz Nadleśnictwa Zielona Góra (16 przypadków) była spowodowana m.in. późnym zawiadomieniem dzierżawców o zapłacie, w trakcie kontroli naliczono odsetki w łącznej wysokości 256,02 zł.

(dowód: akta kontroli str. 248-249, 263-264, 303-306, 343-346, 354-355, 371-373, 402-406, 412-414, 425-428, 441-442, 459-461, 474-477, 504, 560-561, 621-623, 636-639, 652-653, 674-677, 697-698, 754-759)

RDLP w Zielonej Górze nie ustaliła dla wszystkich nadleśnictw jednolitych terminów dokonywania rozliczeń czynszów. Przyczyną braku takich ustaleń, zgodnie z wyjaśnieniami Głównego Specjalisty ds. gospodarki łowieckiej, było to, że przepisy prawa powszechnie obowiązującego (upł i rozporządzenia w/s kategoryzacji) *nie określają wydzierżawiającemu terminu, w jakim obowiązany jest rozliczyć otrzymany czynsz*. W przypadku dokonywania rozliczeń czynszów kwoty przekazywano nawet we wrześniu roku następnego po wpłacie czynszu przez dzierżawcę³⁵.

(dowód: akta kontroli str. 172-175, 754-759)

Z wpłaconych przez dzierżawców kwot czynszów (po rozliczeniu VAT) do nadleśnictw trafiły kwoty w łącznej wysokości 523.770 zł, w tym za 2012 r. – 259.847 zł, a za 2013 r. – 263.923 zł. Otrzymany czynsz nadleśnictwa rozliczały pomiędzy gminy i inne nadleśnictwa, pozostawiając część przypadającą nadleśnictwu rozliczającemu. Poza kilkoma wyjątkami³⁶, czynsz został prawidłowo rozliczony - z zastosowaniem danych wynikających z rejestru powierzchniowego.

(dowód: akta kontroli str. 754-759)

Czynsz dzierżawny przekazywany nadleśnictwom i gminom był pomniejszany o VAT, za wyjątkiem dwóch nadleśnictw. Natomiast w przypadku ekwiwalentów wystąpiły rozbieżności - ekwiwalent przekazywany innym podmiotom przez cztery nadleśnictwa³⁷ został ustalony na podstawie czynszu dzierżawnego brutto (prawidłowo), a przez sześć nadleśnictw³⁸ został obliczony na podstawie czynszów dzierżawnych netto.

(dowód: akta kontroli str. 248-251, 263-264, 279-281, 303-310, 328-329, 343-346, 354-355, 358-359, 371-379, 402-406, 412-414, 425-428, 441-442, 459-462, 474-477, 504, 560-563, 621-625, 636-639, 652-655, 674-677, 697-698, 754-759)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

³⁴ Nadleśnictwa: Brzózka (1- opóźnienie 2 dni), Lubsko (2- opóźnienie 1 dzień), Nowa Sól (3 - max. opóźnienie 7 dni), Przytok (5-max. opóźnienie 5 dni), Świebodzin (3-opóźnienie max 8 dni), Wolsztyn (10 – monity telefoniczne, max. opóźnienie 12 dni, w większości przypadków odsetki były niższe niż koszty wezwania).

³⁵ Kwoty otrzymanego czynszu przekazywano do końca danego roku: do kwietnia (Nadleśnictwa: Cybinka, Krosno, Torzym), w maju (Nadleśnictwa: Krzystkowice 2012 r. i 2013 r., Lipinki 2012 r. i 2013 r., Lubsko 2012 r. i 2013 r., Nowa Sól 2012 r. i 2013 r., Szprotawa 2013 r.), w czerwcu (Nadleśnictwa: Sława Śl. 2012 r. i 2013 r., Szprotawa 2012 r., Żagań), w sierpniu (Nadleśnictwo Wymiarki 2013 r.; Nadleśnictwo Gubin za II-IV kwartał, a do marca roku następnego za I kwartał), we wrześniu (Nadleśnictwo Wolsztyn 2012 r.), w październiku (Nadleśnictwo Wymiarki 2012 r.), w listopadzie (Nadleśnictwo Świebodzin); w grudniu danego roku (Brzózka, za wyjątkiem kwot dla nadleśnictwa Krzystkowice – te w maju danego roku, Babimost). W następnym roku Nadleśnictwa przekazały kwoty: w styczniu (Nadleśnictwa: Wolsztyn 2013 r., Zielona Góra), w lutym (Nadleśnictwo Sulechów 2012 r.), w marcu (Nadleśnictwo Sulechów 2013 r.), w sierpniu (Nadleśnictwo Przytok 2012 r.) i we wrześniu (Nadleśnictwo Przytok 2013 r.).

³⁶ Konsekwencja stosowania nieaktualnych rejestrów powierzchniowych.

³⁷ Nadleśnictwo Bytnica, Krzystkowice, Szprotawa, Świebodzin

³⁸ Nadleśnictwa: Babimost, Cybinka, Krosno, Sulechów, Torzym, Wymiarki.

1. Pomimo, że dane w zakresie powierzchni obwodu łowieckiego, obszaru gruntów leśnych i polnych wchodzących w skład obwodu łowieckiego uległy zmianie w przypadku 22 umów nie zostały podpisane aneksy do tych umów. Zgodnie z zapisami umów dzierżawy (§ 9 umów dzierżawy) wszelkie zmiany umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Taka sytuacja wystąpiła w przypadku 22 obwodów³⁹, a różnice między umową a rejestrem powierzchniowym w przypadku powierzchni gruntów polnych sięgały 836 ha (obwód nr 164), powierzchni gruntów leśnych – 900 ha (obwód nr 231), powierzchni obwodu - 153 ha (obwód nr 99).

Z wyjaśnień Głównego Specjalisty ds. gospodarki łowieckiej wynika, że *dane w zakresie powierzchni ogólnej obwodu łowieckiego oraz obszarów gruntów leśnych i polnych wchodzących w skład obwodu łowieckiego, są danymi o charakterze pomocniczym - "wypełniającymi" umowę dzierżawy. Nie służą one wprost do identyfikacji obwodu - przedmiotu dzierżawy [...] ani do wyliczenia wartości czynszu dzierżawnego którym jest powierzchnia użytkowa obwodu podawana w rejestrze powierzchniowym oraz nie wpływają bezpośrednio na realizację zapisów umowy przez strony. Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XXIV/417/12 z dnia 23 lipca 2012 r., uporządkował jednorazowo przebieg i opisy granic obwodów łowieckich oraz rejestr powierzchniowy (w trakcie trwania sezonu łowieckiego 2012/13). W ślad za tym możliwe było również jednorazowe uaktualnienie przez RDLP informacji (danych) dotyczących powierzchni obwodów w umowach dzierżawnych - aneksami z dnia 29.03.2012 r., czyli przed zakończeniem sezonu łowieckiego 2012/13 i rozpoczęciem nowego. Sejmik Województwa Lubuskiego niestety koryguje podział województwa lubuskiego na obwody łowieckie w sposób doraźny, kolejnymi uchwałami zmieniającymi (korygującymi) opisy granic oraz rejestr powierzchniowy po kilka - kilkanaście obwodów. Ostatnią (trzecią w tym sezonie łowieckim) taką korektę RDLP zaopiniowała pismem zn. spr. ZŁ.7302.1.2015 z dnia 19.01.2015 r. Po wejściu w życie tej ostatniej przygotowywanej uchwały, RDLP jednorazowo uaktualni aneksami informacje (dane) dotyczące powierzchni obwodów w umowach dzierżawnych - przed zakończeniem sezonu łowieckiego 2014/15 i rozpoczęciem nowego.*

(dowód: akta kontroli str. 44-49, 170-171, 174)

W ocenie NIK umowy dzierżawy powinny być zmieniane w każdej sytuacji zmiany powierzchni obwodów.

2. Zadania w zakresie naliczania, pobierania i rozliczania czynszów dzierżawnych oraz ekwiwalentów za obwody łowieckie wyłączone z wydzierżawiania RDLP przekazała nadleśnictwom, w sytuacji gdy stosownie do przepisów art. 31 ust. 1-3 w zw. z art. 29 ust. 1 pkt 1 upł zadania w tym zakresie należą do wydzierżawiającego (dyrektora RDLP). Ponadto wraz z przekazaniem tych zadań nie określono jednolitych zasad ich realizacji, w szczególności w zakresie terminów dokonywania rozliczeń czynszów i sposobu naliczania ekwiwalentów. Nienależycie sprawowano również nadzór nad wykonywaniem tych zadań.

2.1. Nadleśnictwa pobierają i rozliczają czynsze dzierżawne za obwody łowieckie, dokonują rozliczenia podatku VAT oraz przekazują gminom / innym nadleśnictwom należne im części ekwiwalentu za obwody wyłączone z wydzierżawiania. Stosownie do art. 31 ust. 1-3 upł to wydzierżawiający (dyrektor RDLP) obowiązany jest rozliczyć otrzymany czynsz dzierżawny między nadleśnictwami i gminami.

(dowód: akta kontroli str. 50-52)

³⁹ Obwody: nr 91, nr 92, nr 93, nr 94, nr 95, nr 99, nr 127, nr 135, nr 147, nr 148, nr 149, nr 150, nr 151, nr 162, nr 163, nr 164, nr 165, nr 171, nr 219, nr 225, nr 231, nr 362.

Z wyjaśnień dyrektora RDLP wynika, że „upoważniając nadleśniczych nadleśnictw RDLP w Zielonej Górze w umowach dzierżawnych obwodów leśnych do naliczania czynszu dzierżawnego, zawiadamiania o jego wysokości oraz rozliczania otrzymanej kwoty pomiędzy nadleśnictwa i gminy, zgodnie z art. 31 ustawy Prawo łowieckie, a także – w przypadku nieusprawiedliwionego niewykonania rocznego planu łowieckiego – naliczania partycypacji w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną, zgodnie z art. 30 ust. 1 i 2 ww. ustawy, kierowałem się przede wszystkim uproszczeniem procedur, gdyż czynsz dzierżawny odpowiadający państwowym gruntom leśnym położonym w granicach obwodu łowieckiego przypada nadleśnictwom. Nadleśniczowie, zatwierdzając roczne plany łowieckie dla obwodów wydzierżawionych i przyjmując sprawozdanie z realizacji rpl za poprzedni rok gospodarczy mają także wiedzę, czy w przypadku niezrealizowania przez dzierżawców obwodów planu pozyskania zwierzyny płowej, można ten fakt usprawiedliwić. W przypadku naliczenia partycypacji dzierżawców w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną cała kwota tak naliczonego zwiększenia czynszu również przypada właściwemu nadleśnictwu. Ponadto to nadleśniczowie zatwierdzają podstawowy dokument w oparciu o który prowadzona jest gospodarka łowiecka w obwodach dzierżawionych – roczny plan łowiecki. Żadna składowa naliczonego czynszu dzierżawnego nie pozostaje w gestii RDLP w Zielonej Górze, zatem sędowanie tego zadania na właściwych nadleśniczych ma swoje uzasadnienie. Zgodnie ze stanowiskiem doktryny umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest tzw. umową administracyjną, w której nie ma możliwości dowolnego kształtowania treści, w zakresie istotnych elementów umowy, tj. wyboru strony, trybu zawierania umowy, warunków umowy (czas trwania, tenuta dzierżawna) oraz formy zawarcia umowy. Jednak w dalszym ciągu jest to umowa cywilno-prawna, uregulowana w księdze trzeciej, tytule XVII, dziale II kodeksu cywilnego. Z tego względu, poza szczególnymi ograniczeniami związanymi z jej quasi-administracyjnym charakterem, stosuje się do niej przepisy kodeksu cywilnego. Mając powyższe na uwadze, dążąc do uproszczenia postępowania, upoważniłem nadleśniczych do realizacji niektórych czynności o charakterze technicznym. Podstawą upoważnienia są zapisy art.34, pkt.2 c ustawy z dnia 28.09.1991 r. o lasach (tj. Dz. U. z 2014, poz. 1153), §19 pkt. 5 Statutu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, będącego załącznikiem do zarządzenia Nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18.05.1994 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy Państwowe, kodeksowa zasad swobody stron w kształtowaniu treści umów (art.353¹) oraz zapisy art. 95 i 96 KC.”

(dowód: akta kontroli str. 56-69)

2.2. Na niewystarczający nadzór nad realizacją przez nadleśnictwa zadań związanych z naliczaniem i przekazywaniem czynszów dzierżawnych oraz rozliczaniem ekwiwalentów wskazuje liczba i rodzaj stwierdzonych nieprawidłowości w nadleśnictwach:

a) sześć spośród 19 nadleśnictw naliczając czynsze dzierżawne nie zastosowało powierzchni użytkowej⁴⁰ obwodu. I tak,

Nadleśnictwo Lubsko w powierzchni użytkowej obwodów nie uwzględniło gruntów pokrytych wodami⁴¹ i tym samym zaniżyło czynsze dzierżawne w sezonie 2012/2013 o 608,30 zł, a w sezonie 2013/2014 o 622,05 zł. Nadleśniczy

⁴⁰ Powierzchnia użytkowa obwodu = powierzchnia całkowita obwodu minus powierzchnia wyłączona.

⁴¹ Wody zgodnie z rejestrem powierzchniowym są zaliczane do powierzchni użytkowej obwodu.

Nadleśnictwa Lubsko wskazał, że przy obliczaniu czynszów korzysta się z zapisów umów, w których wskazano powierzchnię obwodu, w tym leśną i polną, a umowa nie określa powierzchni wyłączonej, ani nie odwołuje się do rejestru powierzchniowego. Nadleśnictwo Krosno zamiast powierzchni użytkowej obwodu nr 127 zastosowało powierzchnię całkowitą i nie odjęło powierzchni wyłączonej (280 ha). Tym samym czynsz zawyżono o odpowiednio 207,70 zł (sezon 2012/2013) i 212,41 zł (sezon 2013/2014). Z wyjaśnień nadleśniczego wynika, że przyczyną nieprawidłowości było zastosowanie nieprawidłowej formuły do obliczenia czynszu, a w trakcie kontroli nadleśnictwo dokonało zwrotu niesłusznie pobranego czynszu.

Nadleśnictwo Sława Śl. przy naliczaniu czynszów dzierżawnych w 2012 r. od powierzchni użytkowej obwodu odjęło powierzchnie wyłączone i tym samym zaniżyło czynsz o 1.238,81 zł (sezon 2012/2013). Zgodnie z wyjaśnieniami nadleśniczego przyczyną nieprawidłowości było dokonywanie naliczeń przez nowego pracownika, a nadleśniczy zadeklarował, że niezwłocznie obciąży koła niezapłaconą częścią czynszu.

Nadleśnictwo Świebodzin naliczając czynsz dzierżawny za obwody łowieckie za sezon łowiecki 2012/2013 i 2013/2014, nie zastosowało danych wynikających z aktualnego rejestru powierzchniowego. W związku z powyższym nadpłata za sezon 2012/2013 i 2013/2014 wyniosła 916,14 zł netto. Z wyjaśnień nadleśniczego wynika, że błąd był spowodowany posługiwaniem się nieaktualnym rejestrem powierzchniowym.

Nadleśnictwo Wymiarki zamiast aktualnej powierzchni użytkowej obwodu zastosowało powierzchnię całkowitą obwodu i nie odjęło powierzchni wyłączonej (241 ha - obwód 228 i 176 ha – obwód 231). Tym samym czynsz zawyżono o odpowiednio 977,68 zł (sezon 2012/2013) i 977,07 zł (sezon 2013/2014). Nadleśniczy zobowiązał się, że Nadleśnictwo niezwłocznie dokona korekty naliczonego czynszu dzierżawnego i nadpłatę wraz z odsetkami przekaże kołu łowieckiemu.

Uchybienia wystąpiły również w Nadleśnictwie Zielona Góra⁴² i w Nadleśnictwie Przytok⁴³, a nadleśniczowie uzasadniali nieprawidłowość omyłką pracownika.

(dowód: akta kontroli str. 417-420, 362-364, 463-466, 448-450, 565-569, 574-615, 657,659, 682-684, 754-759)

b) Nadleśnictwo Zielona Góra do wyliczonego czynszu dzierżawnego w wysokości 19.371,36 zł (płatny do 15 maja 2012 r.) i 19.810,08 zł (płatny do 15 maja 2013 r.), który powinien być kwotą brutto, doliczyło podatek VAT w wysokości odpowiednio 4.455,42 zł i 4.556,32 zł. Tym samym dzierżawcy nadpłacili o ww. kwoty czynsze dzierżawne. Zgodnie z art. 29a ust. 1 oraz ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (dalej ustawa o podatku VAT)⁴⁴, podstawą opodatkowania, jest wszystko, co stanowi zapłatę, którą dokonujący dostawy towarów lub usługodawca otrzymał lub ma otrzymać z tytułu sprzedaży od nabywcy, usługobiorcy lub osoby trzeciej, włącznie z otrzymanymi dotacjami, subwencjami i innymi dopłatami o podobnym charakterze mającymi bezpośredni wpływ na cenę towarów dostarczanych lub usług świadczonych przez podatnika; podstawa opodatkowania obejmuje m.in. podatki, cła, opłaty i inne należności o podobnym charakterze, z wyjątkiem kwoty podatku. Zapłata, o której tu mowa jest kwotą brutto i stanowi ona podstawę opodatkowania dopiero po pomniejszeniu jej o należny podatek. Z ww. przepisów wynika, że przypadku dzierżawy terenów łowieckich

⁴² Które nie odjęło powierzchni wyłączonej 21 ha (obwód nr 166) i tym samym zawyżyło czynsz o 39,20 zł. Nieprawidłowość została skorygowana w trakcie kontroli.

⁴³ W przypadku obwodu nr 163 przyjęło powierzchnię wyłączonej 20 ha, podczas gdy z rejestru wynikała powierzchnia 71 ha, co spowodowało zawyżenie czynszów w ww. sezonach o 76,51 zł. Przy przekazywaniu czynszów gminom stosowano nieaktualny rejestr powierzchniowy.

⁴⁴ Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054, ze zm.

podstawę opodatkowania stanowią będą czynsze pobierane z tytułu dzierżawy pomniejszone o kwotę podatku, co oznacza, iż kwota ustalonej opłaty za dzierżawę jest kwotą brutto (zawierającą podatek VAT). Kwoty przekazywane do innych gmin i nadleśnictw zostały obliczone wg stawki żyta ogłaszanej dla podatku rolnego pomniejszonej o podatek VAT, zatem różnica pomiędzy czynszem wyliczonym zgodnie z § 4 rozporządzenia w/s klasyfikacji a kwotami przekazanymi tym jednostkom pozostała w nadleśnictwie. Z wyjaśnień nadleśniczego Nadleśnictwa Zielona Góra wynika, że popełniono omyłkę, w trakcie kontroli dokonano korekt czynszów i zostały one zwrócone na rachunek dzierżawców.

(dowód: akta kontroli str. 678-690, 756, 759)

c) Pomimo, że w sezonie 2012/2013 dzierżawca obwodu 180 nie wykonał pozyskania 1 sztuki jelenia Nadleśnictwo Nowa Sól nie naliczyło udziału w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną w wysokości 810,32 zł. Naliczenia dokonano w wyniku kontroli NIK, w dniu 21.01.2015 r. koło łowieckie dokonało wpłaty. Z wyjaśnień nadleśniczego Nadleśnictwa Nowa Sól wynika, że zaniechanie było związane ze zmianą na stanowisku pracownika, który zajmuje się w nadleśnictwie gospodarką łowiecką.

(dowód: akta kontroli str. 429-436, 760)

d) Nadleśnictwo Świebodzin rozliczając czynsze pomiędzy gminy i nadleśnictwa przekazało czynsz w wielkości brutto w wysokości 7.105,68 zł (sezon 2012/2013 i 2013/2014), podczas gdy kwota przekazywanego czynszu powinna być kwotą netto. Zgodnie z wyjaśnieniami nadleśniczego w trakcie kontroli NIK dokonano korekty ww. kwoty i dodatkowo kwoty za sezon 2014/2015 (3.253,21 zł).

Nadleśnictwo Przytok w przypadku czynszu płatnego w 2012 r. przekazało gminom czynsz nieprawidłowo wyliczony poprzez odjęcie od stawki brutto 23% podatku VAT, zamiast stawki ustalonej „metodą w stu”⁴⁵. Z wyjaśnień nadleśniczego Nadleśnictwa Przytok wynika, że było to spowodowane omyłką.

(dowód: akta kontroli str. 446-450, 565, 569)

e) W przypadku ekwiwalentu, kwota przekazywana przez 6 nadleśnictw⁴⁶ innym podmiotom została obliczona na podstawie czynszów dzierżawnych netto, podczas gdy powinna być ustalona w wielkościach brutto. Różnica wyniosła w sezonie 2012/2013 – 6.165 zł, a w sezonie 2013/2014 – 6.305,16 zł. Zgodnie z art. 31 ust. 3 upł za obwody łowieckie wyłączone z wydzierżawiania zarządcy tych obwodów uiszczają ekwiwalent równy wysokości średniego czynszu za dzierżawę, stosowanego w obwodach łowieckich, wydzierżawionych na obszarze danej gminy lub gmin sąsiednich, a należność rozliczają według zasad określonych w ust. 1 i 2. Czynsz za dzierżawę ustalany zgodnie z § 4 rozporządzenia w/s kategoryzacji jest czynszem brutto, stosownie do powołanych powyżej art. 29a ust. 1 oraz ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług i w tej wielkości powinien on stanowić podstawę do ustalenia wysokości średniego czynszu. Ponieważ przekazanie obwodów łowieckich w zarząd następuje w drodze decyzji, ekwiwalent nie podlega opodatkowaniu podatkiem VAT. Nadleśniczowie tych nadleśnictw jako przyczynę nieprawidłowości wskazali to, że kwota czynszu przekazana do gmin była również kwotą netto oraz, że w czynszu jest zawarty podatek VAT więc aby go wyeliminować nadleśnictwo liczy stawkę na podstawie czynszu netto.

⁴⁵ Wyliczono: obwód słaby 0,5712 zł (netto) = 74,18 zł/ha x 0,01 – 23 % VAT (tj. 23 % x 74,18 zł/ha x 0,01), obwód bardzo słaby 0,2285 (netto) = 74,18 zł/ha x 0,004 – 23 % VAT (tj. 23 % x 74,18 zł/ha x 0,004), podczas gdy powinno być: obwód słaby 0,6031 zł (netto); 0,1387 VAT (tj. 0,6031 netto x 23 %); 0,7418 (brutto) = 0,01 x 74,18 zł/ha obwód bardzo słaby 0,2412 zł (netto); 0,0555 VAT (tj. 0,2412 zł netto x 23 %); 0,2967 (brutto) = 0,004 x 74,18 zł/ha.

⁴⁶ Nadleśnictwa: Babimost, Cybinka, Krosno, Sulechów, Torzym, Wymiarki.

(dowód: akta kontroli str. 251, 256-257, 320-329, 358-359, 362, 364, 480-481, 486, 488-489, 625-626, 629-631, 655, 657-660)

W ocenie NIK ekwiwalent winien być obliczony na podstawie czynszów dzierżawnych ustalonych zgodnie z § 4 rozporządzenia (kwoty brutto) i tak ustalona kwota ekwiwalentu nie podlega już opodatkowaniu podatkiem VAT.

W przypadku 2 nadleśnictw (na 10 zarządzających OHZ) nie przekazano ekwiwalentu na rzecz podmiotu określonego w rejestrze powierzchniowym. I tak, Nadleśnictwo Sulechów nie wyliczyło ekwiwalentu i nie przekazało części na rzecz Nadleśnictwa Bytnica (136 ha – obwód 125) w wysokości w sezonie 2012/2013 – 151,26 zł, a w sezonie 2013/2014 – 154,68 zł. Nadleśniczy wyjaśnił, że przyjęto zasadę informowania na piśmie przez nadleśnictwa o wysokości należności, a w tym przypadku nie było informacji z Nadleśnictwa Bytnica. W trakcie kontroli ww. kwoty zostały przekazane. Nadleśnictwo Wymiarki również nie wyliczyło ekwiwalentu i nie przekazało części na rzecz Nadleśnictwa Żagań (1612 ha - obwód 227) w wysokości w sezonie 2012/2013 – 2.917,72 zł, a w sezonie 2013/2014 – 2.982,20 zł. Zaniechanie w tym zakresie nadleśniczy uzasadniał błędną interpretacją przepisów oraz tym, że Skarb Państwa nie poniósł żadnej szkody.

(dowód: akta kontroli str. 486-489, 657, 659)

Odnosząc się do nadzoru sprawowanego przez RDLP, Główny Specjalista stwierdził, że w związku ze stwierdzonymi w toku kontroli nieprawidłowościami w bieżącym roku zostaną przeprowadzone kontrole w tym zakresie.

(dowód: akta kontroli, str., 707, 709)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

5. Stan zabezpieczenia interesów Skarbu Państwa i obywateli w zakresie szkód wynikających z prowadzenia gospodarki łowieckiej

Opis stanu faktycznego

Zarządcami obwodów są nadleśnictwa i to one prowadzą całość spraw związanych z szacowaniem szkód łowieckich w uprawach i płodach rolnych oraz wypłatą odszkodowań. RDLP nie posiada danych w zakresie liczby zgłoszonych szkód w uprawach i sposobu ich załatwienia. Działania podejmowane w celu zapobiegania szkodom zostały opisane w obszarze 2. niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 761-762)

W sezonie 2012/2013 kwota wypłaconych odszkodowań przez nadleśnictwa z terenu RDLP wyniosła 1.383 tys. zł, natomiast w sezonie 2013/2014 - 1.073 tys. zł (spadek o 22,4 %). Powierzchnia zredukowana szkód utrzymywała się na zbliżonym poziomie (542 tys. ha).

(dowód: akta kontroli str. 163)

Koszty ochrony lasu przed zwierzyną na terenie nadleśnictw prowadzących OHZ w sezonie łowieckim 2012/2013 wyniosły⁴⁷ 4.066.060 zł, a w sezonie 2013/2014 – 5.326.429 zł.

(dowód: akta kontroli str. 163, 763-770)

⁴⁷ Zgodnie z danymi wykazanymi przez Nadleśnictwa.

Koszty ochrony lasu przed zwierzyną poniesione na terenie RDLP (wszystkie nadleśnictwa) w sezonie łowieckim 2012/2013 wyniosły 7.556.780 zł, a w 2013/2014 – 10.131.132 zł. RDLP – jako jednostka nadzorująca – nie ma możliwości przypisania tych kosztów do poszczególnych obwodów, może je przypisać do poszczególnych nadleśnictw (bez wyodrębnienia kosztów na terenie OHZ i na terenie obwodów dzierzawionych).

Wpływy z tytułu czynszu dzierzawnego za obwody łowieckie, które trafiły do nadleśnictw w łącznej wysokości 523.770 zł, w tym za 2012 r. – 259.847 zł, a za 2013 r. – 263.923 zł, nie pokrywały zatem kosztów ochrony lasu.

(dowód: akta kontroli str. 754-759, 771)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

6. Efekty finansowe prowadzenia gospodarki łowieckiej i wywiązywanie się z zobowiązań na rzecz Skarbu Państwa

Opis stanu
faktycznego

Ofertę cenową na polowania w OHZ sporządził dyrektor RDLP w Zielonej Górze w trzech rodzajach (na sprzedaż polowań za pośrednictwem biur polowań, z pełnym zakresem świadczeń, z ograniczonym zakresem świadczeń). Oferta cenowa dla OHZ była zgodna z ofertą minimalną na sprzedaż polowań i trofeów w OHZ wprowadzonej zarządzeniem nr 81 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 grudnia 2012 r. Oferty sprzedaży zostały przekazane Dyrektorowi Generalnemu po terminie określonym w ww. zarządzeniu, tj. w dniu 23.04.2013 r., co było spowodowane przedłużającymi się rozmowami z biurami polowań. Oferty nie były zmieniane w ciągu sezonu. Sprzedaż polowań w OHZ prowadziły nadleśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 187-238, 772-779)

Doliczając nieujmowane w rachunku wyników działalności łowieckiej⁴⁸ środki publiczne na realizację projektów - środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, przychody z gospodarki łąkowo-rolnej⁴⁹; koszty wynagrodzeń osób pełniących funkcję strażników, koszty ochrony lasu przed zwierzyną oraz koszty gospodarki łąkowo-rolnej⁵⁰, OHZ w sezonie 2012/2013 wykazałyby stratę w wysokości 4.866,6 tys. zł, a w 2013/2014 – stratę w wysokości 6.305,9 tys. zł. Podkreślić należy jednak, że analiza funkcjonowania OHZ dokonywana w RDLP opiera się na rachunku przychodów i kosztów działalności ubocznej i tym samym nie obejmuje ww. przychodów i kosztów (działalności podstawowej, administracyjnej). Ponadto w zakresie kosztów ochrony lasu z poziomu RDLP nie jest możliwe przypisanie tych kosztów poszczególnym OHZ,

⁴⁸ Wyniki ekonomiczne działalności łowieckiej dla wszystkich OHZ ujmowane są w RDLP w tzw. Tabeli 20. Działalność łowiecka jest działalnością uboczną RDLP.

⁴⁹ W sezonie 2012/2013 przychody z ww. źródeł wyniosły 2.490.106 zł, a w sezonie 2013/2014 – 2.632.134 zł. Dodatkowo przychody OHZ ujmowane w rachunku ekonomicznym LP wyniosły w sezonie 2012/2013 wyniosły 5.359.169 zł, a w sezonie 2013/2014 – 5.077.032 zł. Ponadto Nadleśnictwa Świebodzin i Krzystkowice uzyskały dopłaty z Funduszu Leśnego do kosztów hodowli zagrodowej w sezonie 2012/2013 w wysokości 368.235 zł, a w sezonie 2013/2014 – 448.000 zł.

⁵⁰ W sezonie 2012/2013 ww. koszty wyniosły 7.154.714 zł, a w sezonie 2013/2014 – 8.945.230 zł. Dodatkowo koszty OHZ ujmowane w rachunku ekonomicznym LP wyniosły w sezonie 2012/2013 – 5.929.429 zł, a w sezonie 2013/2014 -5.517.795 zł.

a jedynie nadleśnictwom. Wyjaśnienia ws. rachunku wyników ww. gospodarki złożyła Główna Księgowa RDLP i wynika z nich, że rachunek wyników ekonomicznych gospodarki łowieckiej w OHZ został opracowany zgodnie z obowiązującym planem kont⁵¹, który uwzględnia akty wyższego rzędu (ustawę o lasach i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe⁵²) i definiuje sposób ewidencji kosztów i przychodów gospodarki łowieckiej.

(dowód: akta kontroli str. 763-771, 780-781)

NIK zauważa, że aby dokonać rzetelnej analizy ekonomicznej funkcjonowania OHZ powinien być zmieniony rachunek przychodów i kosztów działalności ubocznej. Ustalenie sposobu ujmowania przychodów i kosztów w ramach działalności ubocznej należy jednak do Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

RDLP prowadząc analizę ekonomiczną funkcjonowania poszczególnych OHZ opierał się na wynikach ekonomicznych gospodarki łowieckiej w poszczególnych OHZ (tzw. Tabela T 20). Analiza ekonomiczna w ww. zakresie stanowi również element rocznej oceny funkcjonowania OHZ, do przeprowadzenia której został zobowiązany dyrektor RDLP przepisem § 4 zarządzenia nr 1 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 7 stycznia 2008 r. i taka ocena została przeprowadzona łącznie dla wszystkich OHZ. Analiza ekonomiczna ograniczyła się do wskazania kwot dopłat bezpośrednich i innych z ARiMR oraz wyników ekonomicznych OHZ.

(dowód: akta kontroli, str. 24-35, 710-753, 780-781)

Ponadto w dniu 29.08.2013 r. dyrektor RDLP powołał zespół zadaniowy do przeprowadzenia analizy ekonomicznej działalności OHZ na terenie RDLP w Zielonej Górze i taka analiza została przeprowadzona. Wyniki analizy ekonomicznej zostały przedstawione w formie tabelarycznej. W podsumowaniu stwierdzono, że ze względu na różnorodność obwodów łowieckich (od średnich do bardzo dobrych) trudno jest porównywać wartości bezwzględne i na ich podstawie formułować wnioski.

(dowód: akta kontroli str. 789-793)

W dniu 2.07.2014 r. odbyło się spotkanie w sprawie kosztów związanych z prowadzeniem gospodarki łowieckiej w OHZ LP nadleśnictw RDLP, podczas którego omówiono wyniki finansowe za sezon łowiecki 2013/2014. W dniu 21.07.2014 r. do zarządzających OHZ skierowano pisma zawierające oczekiwania wobec nadleśniczych w/s osiągnięcia określonego wyniku ekonomicznego.

(dowód: akta kontroli str. 794-799)

Działalność w zakresie łowiectwa⁵³ w OHZ LP w RDLP w sezonie łowieckim 2012/2013 wykazała stratę w wysokości 570.259,93 zł, w sezonie 2013/2014 – stratę w wysokości 440.763,07 zł. Straty te stanowiły odpowiednio 10,6% i 8,8 % przychodów. Odnosząc się do wyników poszczególnych OHZ stratę w sezonie 2012/2013 wykazały dwa OHZ: Świebodzin (907.689,82 zł) i OHZ Torzym (209.350,15 zł), natomiast w sezonie 2013/2014 stratę odnotowały OHZ Babimost (3.151,24 zł), OHZ Bytnica (33.907,41 zł), OHZ Krzystkowice (10.779,33 zł), OHZ Świebodzin (522.699,42 zł) i OHZ Torzym (106.754,60 zł). Zgodnie z § 4 ust.3 w zw. z § 4 ust. 1 pkt 2 lit. b ww. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 r.

⁵¹ Zarządzenie nr 4 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 23 stycznia 2009 r. w sprawie zasad (polityki) rachunkowości PGL LP i Planu kont z komentarzem PGL LP.

⁵² Dz. U. Nr 134, poz. 692.

⁵³ Wykazany w zestawieniu T.20 – Wyniki ekonomiczne gospodarki łowieckiej.

przychody z działalności ubocznej (tj. obejmującej gospodarowanie zwierzyną, pozyskiwanie - z wyjątkiem skupu - żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów w stanie nie przerobionym) nie powinny być niższe niż koszty poniesione na jej prowadzenie.

(dowód: akta kontroli str. 780-781)

Przyczyną straty zgodnie z wyjaśnieniami nadleśniczego Nadleśnictwa Bytnica były wcześniejsze prace na poletkach leśnych i zabezpieczenie upraw przed zwierzyną z uwagi na wcześniejszą wegetację na wiosnę 2014 r., poczynione inwestycje w wysokości 114.653,63 zł (ww. przyczyniły się do zysku na koniec 2014 r. – 227.576,54 zł), niska cena skupu tusz oraz relatywnie niższe przychody ze sprzedaży polowań (wzrost VAT z 5 na 23%). Działaniami podjętymi w celu ograniczenia straty było m.in. uruchomienie sprzedaży bezpośredniej tusz. W przypadku OHZ Krzystkowice przyczyną straty, wg nadleśniczego, była jednorazowa amortyzacja zakupionych ambon (70 tys. zł) oraz sposób rozliczania kosztów w przypadku realizowanych programów refundowanych z Funduszu Leśnego⁵⁴. Również nadleśniczy Nadleśnictwa Świebodzin wskazał, że po uwzględnieniu środków otrzymanych z Funduszu Leśnego i NFOŚiGW strata byłaby niższa, a przyczyną ujemnych wyników była wielkość wypłaconych odszkodowań i wzrost cen skupu płodów rolnych oraz koszty poniesione w celu ograniczenia strat. Działaniami podjętymi w celu ograniczenia strat były m.in. budowa ogrodzeń, zróżnicowanie zasiewów, powrócono do praktyki całorocznego wykładania karmy w celu zatrzymania zwierzyny w lesie. Zgodnie z wyjaśnieniami nadleśniczego Nadleśnictwa Torzym przyczyną powstania strat na działalności łowieckiej były szkody wyrządzone przez zwierzynę w uprawach rolnych, za które nadleśnictwo wypłaciło odszkodowania. Na wysokość odszkodowań (zwłaszcza za kukurydzę, która stanowi największy odsetek upraw) ma wpływ przede wszystkim cena, którą kształtuje rynek zewnętrzny. W celu ograniczenia szkód nadleśnictwo zakupiło i zamontowało tzw. pastuchy elektryczne.

(dowód: akta kontroli str. 283-286, 385, 388, 565, 570-571, 629, 631)

Główny Specjalista ds. łowieckich oświadczył, że wyniki ekonomiczne działalności łowieckiej OHZ obejmują koszty hodowli zagrodowych zwierząt łownych i są finansowane z Funduszu Leśnego, natomiast przychody z Funduszu Leśnego ujmowane są w działalności podstawowej nadleśnictw.

(dowód: akta kontroli str. 800)

Gospodarka łowiecka nie podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych, w związku z art. 6 ust 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach⁵⁵, ponieważ zgodnie z art. 2 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych⁵⁶ przepisów ustawy nie stosuje się do przychodów z gospodarki leśnej w rozumieniu ustawy o lasach.

Kwota należnego VAT-u związanego z gospodarką łowiecką wyniosła w przypadku wszystkich OHZ w sezonie 2012/2013 – 442.717,50 zł, a w sezonie 2013/2014 – 960.442,78 zł⁵⁷. RDLP nie zwracała się o interpretację w zakresie stosowania stawki

⁵⁴ Gospodarka łowiecka jest działalnością uboczną, a zmniejszenie kosztów z tytułu dopłat z Funduszu Leśnego odnotowuje się na działalności podstawowej Nadleśnictwa.

⁵⁵ Dz.U. z 2014, poz. 1153.

⁵⁶ Dz. U. z 2014 r., poz. 851 ze zm.

⁵⁷ Babimost (2012/2013 – 33.664 zł, 2013/2014 – 65.124 zł); Bytnica (2012/2013 – 51.927 zł, 2013/2014 – 139.217 zł); Cybinka (2012/2013 – 24.775,94 zł, 2013/2014 – 52.492,43 zł); Krosno (2012/2013 – 74.403,62 zł, 2013/2014 – 145.340,24 zł); Krzystkowice (2012/2013 – 51.289,50 zł, 2013/2014 – 117.587,38 zł); Sulechów (2012/2013 – 9.883,67 zł, 2013/2014 – 17.241,05 zł); Szprotawa (2012/2013 – 20.415,17 zł, 2013/2014 – 40.755,59 zł); Świebodzin (2012/2013 – 71.770 zł, 2013/2014 – 152.717,00 zł); Torzym (2012/2013 – 65.818,63 zł, 2013/2014 – 143.849,55 zł); Wymiarki (2012/2013 – 38.769,97 zł, 2013/2014 – 86.118,54 zł).

podatku VAT w działalności łowieckiej. Pismem z 1.03.2011 r. RDLP przekazało nadleśnictwom informację dotyczącą klasyfikacji czynności z zakresu gospodarki łowieckiej wg PKWiU. W gospodarce łowieckiej w badanym okresie stosowano następujące stawki:

- organizacja polowania, skóry surowe, za dokonanie postrzału - 23%;
- trofea – 5%, od 01.04.2013 r. – 23%;
- tusze – 5%;
- pobyt w kwaterze łowieckiej – 8%.

(dowód: akta kontroli str. 246-247, 274-275, 300-301, 352-353, 383-385, 472-473, 501-502, 557-558, 619-620, 649-650)

W badanym okresie Urząd Skarbowy nie przeprowadzał kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 801-809)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej działalności w badanym obszarze, zwłaszcza polegające na ograniczeniu straty w OHZ.

7. Funkcjonowanie nadzoru nad działalnością łowiecką

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z § 4 zarządzenia nr 1 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 7 stycznia 2008 r. nadzór i koordynację nad funkcjonowaniem OHZ sprawują w obrębie RDLP dyrektorzy RDLP w ramach umocowań statutowych. Nadzór ten w szczególności powinien obejmować prowadzenie bieżącej analizy realizacji celów określonych w § 2 oraz sporządzanie rocznych ocen funkcjonowania OHZ, obejmujących m.in. analizę ekonomiczną funkcjonowania OHZ, analizę realizacji rocznych planów łowieckich, informacje o realizacji celów ustawowych. Z § 10 zarządzeń dyrektora RDLP nr 16 i nr 10 wynika obowiązek sporządzania przez stanowisko ds. gospodarki łowieckiej w RDLP – rocznych ocen funkcjonowania OHZ, obejmujących m.in.: analizę ekonomiczną działalności OHZ, analizę realizacji rocznych planów łowieckich, informację o realizacji celów ustawowych. Z ww. zarządzeń nie wynika, czy analiza ta i ocena winna być prowadzona w sposób zbiorczy, czy w podziale na poszczególne OHZ.

(dowód: akta kontroli str. 24-35)

Główny Specjalista ds. gospodarki łowieckiej – Marcin Urbaniak sporządził *Informację dotyczącą funkcjonowania OHZ LP nadleśnictw RDLP w Zielonej Górze* za sezon łowiecki 2012/2013 i 2013/2014. Ww. informacje zawierały dane łączne dla wszystkich OHZ w następującym układzie: dane ogólne, liczba osób zatrudnionych w celu wykonywania zadań z zakresu gospodarki łowieckiej, powierzchnia zredukowana upraw rolnych uszkodzonych przez zwierzęta łowne, realizacja odstrzału zwierzyny w rocznych planach łowieckich, trofea medalowe, waga sprzedanych tusz z OHZ LP, dopłaty bezpośrednie i inne z ARIMR, wyniki ekonomiczne oraz realizacja zadań z art. 28 ust. 2 ustawy Prawo łowieckie. Analiza realizacji zadań z art. 28 ust. 2 upł sprowadziła się do wymienienia zadań realizowanych przez OHZ-y łącznie. W przypadku sezonu 2013/2014 przed sporządzeniem analizy wystąpiono do nadleśnictw o informację w tym zakresie. W odniesieniu do sezonu 2012/2013 w dniu 5.01.2015 r. Główny Specjalista uzupełnił analizę o dane dotyczące realizacji ww. celów w poszczególnych OHZ.

(dowód: akta kontroli, str. 710-753)

Główny Specjalista ds. łowiectwa łączne sporządzenie analiz, bez podziału na poszczególne OHZ uzasadnił tym, że w taki sposób (łącznie dla RDLP) po zakończeniu każdego sezonu łowieckiego, analizę przeprowadza Dyrektor Generalny Lasów Państwowych. Ponadto z uwagi na to, iż analizy te sporządzane są w oparciu o materiały źródłowe i raporty SILP-Web z poszczególnych nadleśnictw (ohz LP), nie ma potrzeby ich szczegółowego powielania w rocznych analizach (informacjach) na szczeblu rdLP.

(dowód: akta kontroli str. 172-175)

Dzierżawcy obwodów nie odwoływali się do dyrektora RDLP w przypadku odmowy zatwierdzenia rocznego planu łowieckiego.

(dowód: akta kontroli str. 188)

Do RDLP w badanym okresie wpłynęły 4 skargi dotyczące łowiectwa, w których zarzuty dotyczyły niewłaściwej gospodarki łakowo-rolnej, polowania, przeszukania pojazdu prywatnego przez pracownika nadleśnictwa (poza obowiązki wynikającymi z zatrudnienia), niedokarmiania zwierzyny łownej, sposobu przeprowadzenia polowania szkoleniowego. Ww. skargi zostały wyjaśnione (zarzuty nie znalazły potwierdzenia, skargi zostały oddalone) lub przekazane do rozpatrzenia wg właściwości do nadleśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 810-824)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym obszarze.

8. Funkcjonowanie straży łowieckiej

Opis stanu
faktycznego

W OHZ w sezonie 2012/2013 zatrudniono 17 osób (15,83 etatów), a w sezonie 2013/2014 – 23 osoby (21,5 etatów). Spośród ww. pracowników w zakresach obowiązków 17 osób ujęto pełnienie m.in. funkcji strażnika łowieckiego. W każdym obwodzie OHZ była jedna osoba pełniąca taką funkcję, czym spełniono wymagania wynikające z art. 36 ust. 2 upł. W obwodach łowieckich OHZ łącznie zebrano 52 wnyki, w urządzeniach kłusowniczych znaleziono jedną sarnę i jednego jelenia (OHZ Bytnica, obwód nr 115), ujawniono 15 przypadków kłusownictwa, a 16 spraw przekazano do organów ścigania.

(dowód: akta kontroli str. 824-832)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym obszarze.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵⁸, wnosi o:

⁵⁸ Dz. U. z 2012 r., poz.82 ze zm.

1. Uaktualnienie aneksami zawartych umów dzierżawy w zakresie powierzchni obwodów – stosownie do złożonych w toku kontroli deklaracji.
2. Realizację zadań w zakresie naliczania, pobierania i rozliczania czynszów dzierżawnych oraz ekwiwalentów bezpośrednio przez RDLP, a do czasu przejęcia tych zadań zapewnienie skutecznych mechanizmów nadzoru nad sposobem ich wykonywania w nadleśnictwach.
3. Wyegzekwowanie prawidłowego naliczenia i rozliczenia czynszów oraz ekwiwalentów przez nadleśnictwa.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 25 lutego 2015 r.

Kontroler
Lidia Sobkowiak-Mariasz
Specjalista kontroli państwowej NIK

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

Wicedyrektor
Włodzimierz Stobrawa

.....
Podpis

.....
Podpis